

БРИГІНЕЦЬ

Андріана Васи́лівна
andriana_bryhinets@ukr.netв.о. заступника начальника
кафедри фінансових
розслідувань, Університет
державної фіскальної служби
України

УДК 347.73

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ШВЕЙЦАРІЇ ПО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ У
ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХIMPLEMENTATION OF THE POSITIVE EXPERIENCE OF
SWITZERLAND ON THE PROTECTION OF BANKING INFORMATION
IN FINANCIAL-LEGAL RELATIONS

У статті аналізуються питання імплементації позитивного досвіду Швейцарії по забезпеченню захисту банківської інформації у фінансово-правових відносинах. Визначено особливості взаємодії швейцарських банківських установ та клієнтів. Окреслені переваги та недоліки швейцарського законодавства, що регулює забезпечення захисту банківської інформації держави.

В статье анализируются вопросы имплементации положительного опыта Швейцарии по обеспечению защиты банковской информации в финансово-правовых отношениях. Определены особенности взаимодействия швейцарских банковских учреждений и клиентов. Обозначены

преимущества и недостатки швейцарского законодательства, регулирующего обеспечение защиты банковской информации государства.

The article analyzes the implementation of the positive experience of Switzerland on the protection of banking information in the financial legal relations. Article shows the benefits and disadvantages of the Swiss legislation governing the protection of banking information to the state. The protection of banking information is one of the Central concepts of banking legislation of many developed countries in the world. Banks as carriers of financial information, often located in the centre of attention of state authorities. The existence of many old and well-known banks in Switzerland was lightweight Swiss neutrality and national sovereignty, which has long recognised foreign state. The stability contributed to the creation of the environment in which the banking sector could develop and flourish. Switzerland maintained neutrality through both world wars. Compliance with the Bank secrecy for Switzerland throughout its history was the question of his political survival. The legislation does not an exhaustive list of types of information relating to banking secrecy. Responsibility for violation of banking secrecy for banks in Swiss law is not provided. The above rules of normative legal acts formulated exclusively in relation to individuals, employees of banks, state bodies and auditing companies. Recently, Switzerland signed an international agreement align Swiss Bank practices with other States and, in fact, ends the special secrecy that clients of Swiss banks earlier.

Ключові слова: банківська таємниця, банківська інформація, захист банківської інформації

Ключевые слова: банковская тайна, банковская информация, защита банковской информации

Keywords: banking secrecy, banking information, protection of banking information

ВСТУП

Питання захисту банківської інформації є одним із центральних понять банківського законодавства багатьох економічно розвинених держав світу. Частково це обумовлюється тим, що банки, як носії фінансової інформації, досить часто перебувають у центрі уваги державних органів. Державний апарат економічно розвинених держав світу завжди прагнув мати та використовувати для реалізації власних функцій доступ до банківської інформації. Особливо за останні десять років потреба у отриманні та використанні даної інформації зростає у багато разів. Пояснюється даний феномен тим, що можливості банківських установ досить активно використовуються правопорушниками для легалізації доходів отриманих зло-

чинним шляхом та для фінансування тероризму. Іноді постає питання стосовно того, щоб відмінити інститут банківської таємниці. Але на практиці ще жодна держава не ризикнула повністю відмінити банківську таємницю. Частково це обумовлюється тим, що присутній стійкий взаємозв'язок між банківською таємницею та таємницею особою, яка у абсолютній більшості держав є однією із базових конституційних гарантій. З іншого боку відміна режиму банківської таємниці значно знизить фінансову привабливість банківської системи такої держави, і, в першу чергу, для іноземних інвесторів.

Визначальною ознакою, що виділяє банківську таємницю серед інших видів інформацій з обмеженим доступом є те, що банк зобов'язаний забезпечувати збереженість банківської таємниці незалежно від зо-

бов'язань, якими пов'язаний банк із своїми клієнтами. Даний принцип зберігається в усіх державах світу, законодавство яких передбачає наявність режиму банківської таємниці.

МЕТА РОБОТИ

Дане дослідження має на меті визначити особливості взаємодії швейцарських банківських установ та клієнтів, а також звернути увагу на переваги та недоліки швейцарського законодавства, що регулює забезпечення захисту банківської інформації державі для подальшого використання в правовій системі України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та статистичні дані. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення норм чинного законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільш відомими є, звичайно ж, питання захисту банківської таємниці у Швейцарії. Розглянемо, чому ж саме рахунки у швейцарських банках є важливими не тільки для мільйонерів, злочинців та чиновників, які намагаються приховати багатство нечесним шляхом, але і знаменитостей, що захищають свої активи від розголосу. Як відомо, гроші люблять тишу [1]. А Швейцарія, знаходячись на доволі нестабільному європейському континенті, має дуже стабільну економіку та інфраструктуру протягом багатьох років. Варто зазначити, що «королева банків» не перебувала у стані війни з іншою країною з 1505 року. Існування багатьох старих та відомих банків у Швейцарії було полегшено швейцарським нейтралітетом і національним суверенітетом, який давно визнали іноземні держави. Стабільність сприяла створенню середовища, в якій банківський сектор міг розвиватися та процвітати. Швейцарія дотримувала нейтралітет через обидві світові війни, не є членом Європейського Союзу, не була членом Організації Об'єднаних Націй до 2002 р., що дозволяло банкам працювати без будь-якого втручання ззовні. Швейцарські банкіри також висококваліфіковані в інвестуванні і знають, як примножити гроші клієнтів. Щоправда не досить швидко, адже процентні ставки в даних банках мінімальні, особливо у порівнянні з Україною.

Дійсно, успішні люди, які живуть у державах з нестабільним урядом та банками, зокрема, часто звертаються до швейцарських банків через їх безпеку та конфіденційність. Швейцарське законодавство забороняє банкірам, розкривати інформацію про існування облікового запису клієнта або будь-якої іншої інформації про це без його згоди, за винятком деяких обставин. Єдиними винятками з правил конфіденційності банківської злочинної діяльності виступають – незаконний обіг наркотиків, шахрайство та організована злочинність.

Відзначимо, що у законодавстві даної держави відсутнє легальне визначення банківської таємниці, однак окреслений правовий інститут займає чільне

місце у системі банківського законодавства. Наприклад, правовому регулюванню банківської таємниці присвячена увага у Федеральному банківському акті, Федеральному акті про міжнародну взаємодопомогу у кримінальних справах, Федеральному акті про безпечний обмін та безпечну торгівлю, Федеральному акті про запобігання відмиванню коштів у фінансовому секторі та стаття Трудового кодексу. Вищезгадані нормативно-правові акти частково регулюють питання збереження та доступу до інформації, що становить банківську таємницю [2].

Законодавство не наводить вичерпного переліку видів інформації, що належить до банківської таємниці, а містить лише загальне правило про те, що до неї відноситься будь-яка інформація, яка стосується професійних справ клієнта та третіх осіб. І вже з цього правила законодавство потім встановлює винятки.

Проте, у законодавстві Швейцарії не передбачена відповідальність за порушення банківської таємниці для банків. Норми вищезгаданих нормативно-правових актів сформульовані виключно відносно фізичних осіб працівників банків, державних органів та аудиторських компаній. Наприклад, у Швейцарському Федеральному Банківському Акті визначено, що будь-яка особа, яка в силу своїх повноважень як члена керівництва, працівника, заступника, ліквідатора або комісонера банку, спостерігача Банківської Комісії, або члена керівництва або працівника уповноваженої аудиторської фірми, розголосить таємницю, що була довірена їй, або про яку вона дізналася в силу своєї діяльності, а також будь-яка особа, яка підмовила іншу порушити професійну таємницю, буде покарана ув'язненням або штрафом [3].

З 2004 р. було значно посилено захист вкладників за допомогою Банківського Акту з кількома додатковими вимогами. Адже захист вкладників є життєво важливим у підтриманні громадської довіри до швейцарської банківської системи, і для того, щоб зміцнити цю впевненість була розроблена Угода про захист вкладників з банками-членами асоціації. Дана угода гарантує, що у випадку банкрутства банку, вкладники швидко задовольняють юридично привілейовані вимоги. В якості додаткової міри безпеки, швейцарське законодавство вимагає високого рівня достатності капіталу. Тому швейцарський банк, безумовно, може вважатися одним із самих безпечних у світі. Слід погодитись, що національна валюта, швейцарський франк є однією із провідних світових валют із, практично, нульовою інфляцією та історично підкріплений не менше ніж 40% золотовалютних резервів держави. Швейцарські банки, як відомо, мають дуже складні інвестиційні послуги та інтернет-банкінг.

Дотримання режиму банківської таємниці для Швейцарії протягом її історії, особливо у минулому столітті було питанням економічного, а з ним і політичного виживання. Наприклад, щоб вжити після фінансових потрясінь 1929 р. та подолати наслідки подальшої депресії державою був підтриманий єдиний спосіб, яким швейцарський уряд може підтримувати свої переконання і небажання втручатися у приватні справи своїх громадян. 1934 р. Швей-

царя прийняла закон про захист банківської таємниці. Звичайно ж сусідні держави Німеччина та Франція спробували натиснути на швейцарські банки в розголошенні інформації, але банківська таємниця була визначена як кримінальний тезис, тобто будь-який банкір, що розголосив відомості про клієнта карався тюремним ув'язненням. Особливо активним у даному питанні був А. Гітлер, який домігся того, що за німецькими законами будь-який німець з іноземним капіталом повинен був каратися смертю. Але на практиці швейцарські банки досить надійно приховували дані про власних клієнтів. Німеччина навіть планувала у 1940-1941 рр. захопити Швейцарію, але вирішила займатися іншими війнами на європейському континенті, до того ж основна ударна зброя німців – танки були не ефективними в умовах складного рельєфу Швейцарії, що і уберегло її від окупації у часи Другої світової війни. Німецькі громадяни, особливо єврейського походження досить активно виводили власні заощадження у швейцарські банки. Під кінець війни і частина керівників Німеччини перевели свої заощадження у швейцарські банки. Таким чином, зростала фінансова могутність даної альпійської держави.

Доволі закритою банківська система є і у наш час. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки співробітники правоохоронних органів, судової системи, і навіть приватні громадяни можуть отримати доступ до фінансової інформації усіх видів. Однак, у Швейцарії, ні співробітники банку, ні співробітники правоохоронних органів не можуть собі дозволити виявити будь-які рахунки або власників фінансової інформації, у тому числі швейцарського уряду. Навіть ухилення від сплати податків, вважається проступком у Швейцарії, а не злочином. Присутня подвійна підсудність, яка означає, що швейцарські суди також судять за порушення вимог конфіденційності, як і в іншій державі.

В рамках міжнародної допомоги розслідування кримінальних справ, швейцарська Федеральна банківська комісія може передавати інформацію тільки в наглядові органи зарубіжних держав лише при дотриманні трьох нормативних умов, а саме: дана інформація не може використовуватися для чого-небудь іншого, ніж прямий нагляд за банками або фінансовими посередниками, які офіційно затверджені та не може бути передана у фіскальні органи; запитуючий орган повинен бути пов'язаний службовою чи професійною конфіденційністю з одержувачем інформації; запитуючий орган може не давати інформації іншим органам або іншим державним контрольним органам без попередньої згоди Федеральної банківської комісії або без загального дозволу міжнародного договору. Інформація не може бути надана правоохоронним органам в іноземних державах, якщо немає домовленості про взаємну правову допомогу у кримінальних справах між зацікавленими державами.

Швейцарські мешканці сплачують 35-відсотковий податок на відсотки і дивіденди своїх рахунків у швейцарських банках та інвестиції, що їх заробили. Дані кошти безособово перераховуються в швейцарські фіскальні органи. А для нерезидентів Швейцарії немає ніяких податків на такі доходи.

Присутність високого рівня секретності рахунків призводить до багатьох складностей в операційній діяльності банків. Наприклад, коли особа-власник помирає (це не оприлюднюють), банк протягом 10 років юридично зобов'язаний шукати клієнта. Рахунок звичайно ж може бути передано у спадщину, але це стає складно, якщо ніхто не знає про його існування, а банк не знає, що клієнт помер. Тобто набагато пізніше вже будуть шукати спадкоємців клієнта. Якщо не можуть знайти спадкоємців, то банк повідомляє швейцарського банківського омбудсмена, який розпочинає офіційне розслідування.

Як відомо, все має своє логічне завершення. Не виключенням є і «фінансова ситуація» Швейцарії. Вже досить довгий час держави Європейського союзу скаржилися на те, що Положення про банківську таємницю, у таких державах, як Австрія, Ліхтенштейн, Люксембург і, звичайно ж, Швейцарія заохочують до ухилення від сплати податків своїх громадян. У майбутньому прогнозується досить масштабний тиск на вищезгадані держави та заохочення їх до спрощення у питання обміну банківською інформацією. Тобто, те чого не змогла досягти Німеччина у 40-х рр. минулого століття, навіть підкоривши більшу частину європейського континенту, досягає Європейський Союз. Багато у чому дана тенденція спричинена боротьбою з міжнародним тероризмом та з відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом.

Після сильного тиску з боку інших держав, Швейцарія зрештою підписала міжнародну угоду в травні 2015 р.. Дана угода практично вирівнює швейцарську банківську позицію з іншими державами і, по суті, закінчується період особливої секретності. Очікувалося, що у результаті розслідувань ухилення від сплати податків та терористичної загрози, багато привілеїв для клієнтів швейцарських банків будуть скасовані. Дійсно, здається малоймовірним, що швейцарці будуть відмовлятися від такої традиції доволі легко. Та режим невизначеності є досить поганим для ведення бізнесу. Навіть банкіри приречено говорять про необхідність швидше досягти врегулювання у даній сфері. На практиці частина клієнтів вже перекладають власні активи у такі юрисдикції, як Сінгапур. Дані ситуації швейцарські банкіри намагаються придумати альтернативні бізнес-моделі. Багато зусиль у більшій мірі зосереджено на клієнтах з політично нестабільних держав, тобто, якщо Швейцарія не може дотримати таємниці, вона може, принаймні, запропонувати стабільність.

ВИСНОВКИ

Аналіз законодавства Швейцарії свідчить, про те, що у даній державі приймається відповідне законодавство у сфері боротьби з «відмиванням» капіталів та фінансуванням тероризму, що пов'язано з удосконаленням правового регулювання вказаних питань на міжнародному рівні. Даний досвід активно переймає й Україна. У світі також обмежується дія правових норм, що стосуються захисту банківської таємниці, чому сприяє прийняття відповідних міжнародних конвенцій, а також політичний тиск, що його справляють високо розвинуті держави на інші держави з метою унеможливлення відмивання брудних коштів

на їх території. Основним зобов'язанням у зв'язку з цим для кредитних установ та інших фінансових посередників є встановлення особи своїх клієнтів та третіх осіб, на користь яких вони мають намір діяти. Крім того, спеціальним адміністративним органам кредитні установи повинні повідомляти про суми, які викликають підозру щодо проведення розрахунків за наркотики чи за інші злочинні види діяльності.

Разом з тим, у світі прослідковується й інша тенденція, протилежна описаній вище, яка не маючи таких ознак масовості як обмеження захисту банківської таємниці, створює значні проблеми борцям з легалізацією грошей, здобутих злочинним шляхом. А саме: у другій половині минулого століття створювалися велика кількість так званих офшорних зон, основною ознакою банківського законодавства яких є суворий режим захисту банківської таємниці. Частина розвинених держав, які зараз борються за послаблення режиму банківської таємниці приймали і в даному процесі активну участь. До них відносяться США, Великобританія, Нідерланди. Традиційно найбільш суворий режим захисту банківської таємниці встановлено у державах, які відносять себе до так званих офшорних зон. Більшість таких зон були утворені в другій половині двадцятого сторіччя та ввели зазначений режим, перш за все, з метою залучення іноземних інвестицій до розвитку національних економік. Серед таких країн можна виділити переважно острівні держави тихоокеанського регіону. Законодавства вищезазначених держав у сукупності з можливістю досить швидкого отримання їх грома-

дянства, не відмовлюсь від попереднього, створюють практично непорушний режим банківської таємниці, яка не може бути розкрита ні на запит національних державних органів, ні на запити іноземних держав. Зазначимо, що останнім часом під тиском розвинутих держав світу зменшилась частина офшорних зон. Наведений вище аналіз протилежних тенденцій розвитку банківського законодавства розвинутих держав світу зумовлює висновок про те, що у світі відсутня однозначна думка щодо оптимального співвідношення нормативно-правового регулювання банківської таємниці та боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом. Разом з тим, слід констатувати, що тенденція пом'якшення правового режиму банківської таємниці є переважаючою. З огляду на вищезгадане, доволі актуальною, на наш погляд, є проблема захисту інтересів клієнтів банківських установ, розголошення банківської таємниці та даних яких інколи виходить за межі необхідного.

Список використаних джерел

1. Есть знаменитое выражение: деньги любят тишину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/nation/1389658-vladimir-homenko-est-znamenitoe-vyrazhenie-dengi-lyubyat-tishinu-kriminalnye-dengi-tozhe>.
2. Luca Errico, Alberto Musalem. Offshore Banking: An Analysis of Micro – and Macro-Prudential Issues // IMF Working Paper, – January, – 1999. – P. 92.
3. Swiss Federal Banking Act of 8 November 1934 (RS 952.0). – Article. – P. 47.